

A természetkárosítás bűncselekmény értelmezése

A természet védelmének hazai jogi rendszere

A hazai jogrendszeren belül szinte nincs olyan jogforrási szint, ahol ne találkoznánk a természet védelmét közvetve, vagy közvetlenül érintő szabályozással. A természetvédelmi jog a környezetjog részterületeként jelenik meg a szabályozásban.¹

A környezetjogi – ezen belül pedig a természet védelmére vonatkozó – szabályozás gyökere az Alkotmány rendelkezéseiben rejlik. Az Alkotmányban ugyanis megjelenik a környezethez való jog, mint ún. harmadik generációs alapjog. Az Alkotmány 18. §-a kimondja, hogy: „*A Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.*”²

E rendelkezés nem az alapjogi fejezetben foglal helyet, ami jelentős hatást gyakorol az Alkotmánybírósági értelmezésre.³ A környezethez való jog tartalmilag több elemet is magában foglal, általánosan elfogadott tipizálás alapján egyaránt jelent egészséges, biztonságos, zavartalan, tiszta környezetet.⁴

Ezen túlmenően az egészséghez való alapjoghoz kapcsolódva az Alkotmány rögzíti, hogy:

70/D. § (1) *A Magyar Köztársaság területén élőknek joguk van a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez.*

(2) *Ezt a jogot a Magyar Köztársaság a munkavédelem, az egészségügyi intézmények és az orvosi ellátás megszervezésével, a rendszeres testedzés biztosításával, valamint az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.*⁵

Ezzel kapcsolatban az Alkotmánybíróság (AB) kimondja, hogy „*a környezethez való jog intézményes védelmének mértéke nem tetszőleges*”, mivel azt „*döntően befolyásolja a környezetvédelem tárgya is: az élet természeti alapjainak véges volta és a természeti károk jelentős részének visszafordíthatatlansága, s végül az a tény, hogy mindezek az emberi élet fennmaradásának feltételei*”.⁶ Ezen elvből kiindulva állapította meg az AB, hogy „*a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét az állam nem csökkentheti, kivéve, ha ez más alkotmányos jog vagy érték érvényesítéséhez elkerülhetetlen. A védelmi szint csökkentésének mértéke az elérni kívánt célhoz képest ekkor sem lehet aránytalan*”.⁷ A fentiekből következik, hogy „*az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje, vagy a romlás kockázatát megengedje*”.⁸ A környezet védelmében tehát nem engedhető meg a gazdasági és társadalmi körülményektől függő minőségi és mennyiségi hullámzás.⁹

A környezetjog „kerettörvénye” a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény¹⁰ (a továbbiakban. Kt.). A Kt. meghatározza a környezet védelmével kapcsolatos célokat, alapelveket, szabályozási kereteket, illetőleg alapvető intézményeket. A Kt. – kerettörvény jellege miatt – kiutal más törvényekre is, az ezekhez való kapcsolódását a 3. § (1)-(2) bekezdései rendezik.¹¹ Ezek alapján a Kt.-vel összhangban külön törvények rendelkeznek például a természetvédelemről, a vízgazdálkodásról, a hulladékokról és a veszélyes anyagokról.¹²

A természet védelmére vonatkozó, hatályos, legmagasabb szintű szabályozás a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Tvt.). A Tvt. – amely hazánk első önálló természetvédelmi törvénye – szakított a természetvédelemnek azzal a tradíciójával, amely a szabályozás hatályát kizárólag a külön jogszabállyal védetté

nyilvánított objektumokra korlátozza. A rezervátum-szemlélet a gyakorlatban elszigetelt élőhelyek, védett természeti területek kialakulásához vezetett, és a fragmentálódás, illetve a kedvezőtlen külső hatások továbbra is veszélyeztették a védett fajok fennmaradását. Egy korszerű, a biológiai sokféleség megőrzését, a tájak értékei sokszínűségének a fenntartását, illetve az egyéb természeti értékek megővését célzó védelem más típusú eszközrendszerrel kívánt, mint amit a hagyományos természetvédelem kínálni tudott. A Tvt. által képviselt jogfejlődés megfelel a nemzetközi tendenciáknak, sok területen azonban a Tvt. jelentős mértékben megelőzte korát (ilyen többek között a barlangok, ásványok, ásványtársulások, ősmaradványok védelme vagy a természet általános védelme körében a vizes élőhelyekre vonatkozó előírások köre).¹³

A természetvédelmi törvényhez számos kormány-, ill. miniszteri rendeleti szintű végrehajtási jogszabály kapcsolódik, így például a *védett és fokozottan védett életközösségekre vonatkozó korlátozásokról és tilalmakról szóló 67/1998. (IV. 3.) Korm. rendelet*, illetve a *védett és fokozottan védett fajokról szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet*. Emellett önkormányzati szintű jogszabályok is megtalálhatók a természetvédelemben, így például természeti terület önkormányzati rendelettel vonható helyi védelem alá.

Magyarország hosszú csatlakozási tárgyalások után, 2004. május elsejével az Európai Unió tagjává vált. Az Unió joganyagában természetvédelmi jog a környezetvédelmi jog egyik területét képezi. Az Európai Unió természetvédelmi jog legfontosabb jogforrásai:

- a *madárvédelmi irányelv*: A TANÁCS 79/409/EGK (1979. április 2.) sz. irányelve a vadon élő madarak védelméről,
- és az *élőhelyvédelmi irányelv*: A TANÁCS 92/43/EGK (1992. május 21.) sz. irányelve a természetes élőhelyek, illetve a vadon élő állatok és növények védelméről.

Az ezen irányelvek által meghatározott speciális védett területek alkotják a „Natura 2000” („a különleges természetmegőrzési területek egységes európai ökológiai hálózata”) elnevezésű rendszert, amely hazai területeit *Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről* szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet, illetve *az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről* szóló 45/2006. (XII. 8.) KvVM rendelet biztosítja.

A természet védelméhez kapcsolódó felelősségi rendszer

A jogkövetés hatékonyságának biztosítása érdekében valamennyi jogszabály mögött, közvetlen vagy közvetett módon, helyet kap az a felelősségi és szankció rendszer, amely a jogszabály előírásaitól való jogellenes eltérést hivatott szankcionálni. A természet védelmére vonatkozó előírások megsértése esetén különböző felelősségi formák alkalmazására van lehetőség.¹⁴

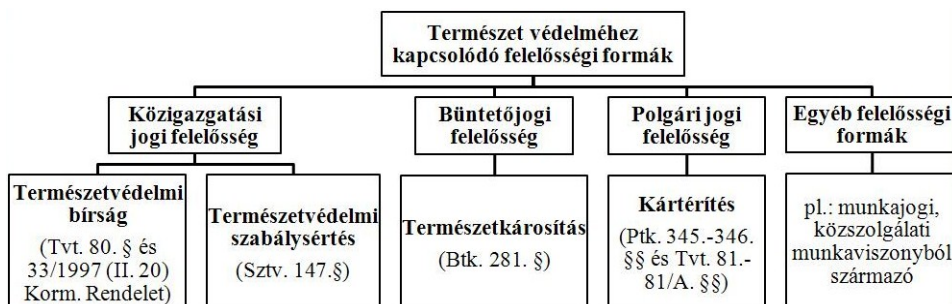
A természet védelmével kapcsolatos felelősségi formák az alábbi csoportokba oszthatók (1. ábra):

Természetkárosítás

A természet védelmének „legerősebb” felelősségi formája a büntetőjoghoz kapcsolódik. A hatályos Büntető Törvénykönyv¹⁵ (a továbbiakban: Btk.) több, közvetlenül a környezet, illetve természet védelmét szolgáló törvényi tényállást ismer.

1. ábra

A természet védelméhez kapcsolódó felelősségi formák

Tvt.: 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről; Sztv.: 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről; Btk.: 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről; Ptk.: 1958. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről)

A környezet-, illetve a természet védelme szempontjából a Btk. rendszere széttagolt, mivel a törvényen belül nem képeznek egységes fejezetet a környezet védelméhez kapcsolható bűncselekmények:¹⁶

- a közbiztonság elleni bűncselekmények körében található a visszaélés veszélyes kutyával (266. §), a tiltott állatviadal szervezése (266/A. §) és az állatkinzás (266/B.§) tényállása,
- a közegészség elleni bűncselekmények között szerepel a környezetkárosítás (280. §), a természetkárosítás (281. §) és a hulladékgazdálkodás rendjének a megsértése (281/A. §) tényállása.

A környezet-, illetve a természet védelméhez közvetett módon kapcsolható bűncselekmények köre ennél jóval szélesebb, hiszen azok megjelenhetnek:¹⁷

- a közrend ellen bűncselekmények körében, pl.: közveszélyokozás (259. §), közérdekű üzem működésének megzavarása (260. §), visszaélés radioaktív anyaggal (264. §/),
- a vagyon elleni bűncselekmények körében, pl.: lopás (316. §), rongálás (324. §), jogtalan elsajátítás (325. §),
- halmazati cselekményként más bűncselekményekkel együtt is, pl. a gazdaság elleni bűncselekmények körében.

A természet védelme szempontjából a tényállások közül a természetkárosításnak van kiemelt jelentősége. A természetkárosítás bűncselekmény törvényi tényállását a Btk. 281. §-a fogalmazza meg:

281. § (1) Aki

- fokozottan védett élő szervezet egyedét,
- védett élő szervezet egyedét, feltéve, hogy azok külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legalacsonyabb értéket,
- az Európai Közösségek Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló rendelete A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyedét jogellenesen megszerzi, tartja, forgalomba hozza, az országba behozza, onnan kiviszi, az ország területén átviszi, azzal kereskedik, illetve azt károsítja vagy elpusztítja, büntetett követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki

a) az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló jogszabály szerinti különleges madárvédelmi területet, különleges természetmegőrzési területet, vagy annak jelölt területet, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területet, vagy annak jelölt területet, vagy

b) védett

1. természeti területet,

2. barlangot,

3. élő szervezetek életközösségét, vagy azok élőhelyét jogellenesen jelentős mértékben megváltoztatja.

(3) A büntetés büntett miatt öt évig terjedő szabadságvesztés, ha

a) az (1) bekezdés a) és b) pontjában meghatározott természetkárosítás a fokozottan védett, illetve védett élő szervezet egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza, hogy az elpusztított fokozottan védett, illetve védett élő szervezet egyedeinek külön jogszabályban meghatározott, pénzben kifejezett értékének együttes összege eléri a fokozottan védett élő szervezet egyedei esetében megállapított, pénzben kifejezett legmagasabb érték kétszeresét, illetve ha a c) pontban meghatározott természetkárosítás a Magyarországon védetté, illetve fokozottan védetté nem nyilvánított élő szervezet adott állományának fennmaradását veszélyeztető pusztulását okozza,

b) a (2) bekezdésben meghatározott természetkárosítás az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló jogszabály szerinti különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület, illetve kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület, védett természeti terület, barlang, illetve élő szervezetek életközössége vagy azok élőhelye jelentős károsodását vagy megsemmisülését okozza.

(4)¹⁸ Aki a (3) bekezdésben meghatározott természetkárosítást gondatlanságból követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(5) E § alkalmazásában élő szervezet egyede:

a) az élő szervezet egyedének valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota,

b) az élő szervezetek keresztezéseként és kereszteződésekként létrejött egyed,

c) az élő szervezet egyedének származéka, ami alatt érteni kell az elpusztult élőlényt, valamint annak, vagy az élő szervezet egyedének bármely részét, továbbá azt a terméket vagy készítményt, amely a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.

A természetkárosítás bűncselekmény tényállása keretdiszpozíció, ami azt jelenti, hogy a jogszabályt más jogszabályok töltik meg tartalommal¹⁹ (ld. később).

Mivel a természetkárosítás a közegészség elleni bűncselekmények között található, a bűncselekmény jogi tárgya, a közegészség, amely a természeti környezet zavartalan működése által is biztosítva van.²⁰

Az elkövetési tárgyak két csoportra oszthatók:

- védett fajok egyedei
- védett területek

Az elkövetési magatartások az elkövetési tárgyakhoz kötődnek:

- védett fajok egyedei tekintetében: megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, behozatal, kivitel, átvitel, kereskedés, károsítás, elpusztítás
- területek tekintetében: jelentős mértékű megváltoztatás

A bűncselekmény *alanya* bárki lehet.

A tényállás megkülönböztet alapesetet és minősített esetet. Az alapeset csak szándékosan, míg a minősített eset gondatlanságból is elkövethető.

A több állat vagy növény tekintetében elkövetett cselekmény vagy többféle elkövetési magatartás egyidejű, vagy egymást követő tanúsítása *természetes egység*, azonban a jogtalan eltulajdonítás érdekében történő elpusztítás a lopással *halmazatot* alkothat (BH 1984/305 sz.).²¹ A két bűncselekmény jogi tárgya ugyanis teljesen különböző. A vagyoni elleni cselekmény elkövetőinek megbüntetésénél cél a tulajdon, vagy a személyek javainak védelme, míg a természetkárosítás esetén a cél a természet védelme.²²

A természetkárosítás a környezetkárosításba beleolvad.²³

A természetkárosítás bűncselekmény tényállását az *1. táblázat* rendszerezi.

Egyed alapú természetkárosítás

Elsőként tisztázni kell az egyed fogalmát. A természetvédelmi törvény²⁴ (Tvt.) **4. § p)** pontja értelmében *egyed (példány): élő szervezet, annak valamennyi fejlődési szakasza, alakja, állapota és származéka, valamint az elpusztult élőlény, illetve az a termék vagy készítmény, amelyről csomagolása vagy egyéb irat, adat, illetve körülmény alapján megállapítható, hogy a felsoroltak valamelyikéből készült, illetve ezek valamelyikéből származó összetevőt tartalmaz.* E megfogalmazást vette alapul a Btk. is, amikor a 281. § (5) bekezdésében az élő szervezet egyedét értelmezte. A biológiai, illetve a jogi értelemben vett egyed tehát nem azonos fogalmak. Egyetlen biológiai egyed több jogi egyedé is válhat például akkor, ha a növényt feldarabolják, az állatot megnyúzzák, és a szőrmet, valamint a koponyát külön kívánják értékesíteni.

Alaptényállás

Az elkövetési magatartás az egyed jogellenes megszerzése, tartása, forgalomba hozatala, behozatala, kivitele, ország területén való átvitele, kereskedése, károsítása, illetve elpusztítása. Ezen magatartások többségének tartalma egyértelmű, némelyik azonban magyarázatra szorul:²⁵

- *jogellenes*: ha az elkövető a cselekményt a Tvt. előírásait megszegve, akár jogellenes módon, akár jogellenes eszközökkel, felhatalmazás vagy engedély hiányában stb. követi el.
- *kereskedés*: rendszeres, haszonszerzésre irányuló tevékenység.
- *forgalomba hozatal*: többek (általában előre meg nem határozott nagy számú személy) hozzáférési lehetőségének megteremtése. A konkrét kereskedelmen túlmutató magatartásokat is magában foglalhat.

Az elkövetési magatartások mindegyike feltételez eredményt is, ez azonban kétségtelen formában csak az „elpusztításnál” érhető tetten, de például a kereskedés vagy a külföldre juttatás is csak az ügylet megkötésével, illetve az országból való kikerüléssel válik befejezetté.²⁶

Az alaptényállás elkövetése csak szándékos lehet.

Nem mindegy azonban, hogy a fent leírt bármelyik cselekményt védett, vagy fokozottan védett faj egyedével valósítják meg. Abban az esetben, ha az egyed fokozottan védett fajba tartozik, már egyetlen egyed esetében is megvalósul a bűncselekmény. Amennyiben az egyed nem fokozottan védett, „csak” védett fajba tartozik, úgy bűncselekmény csak abban az esetben valósul meg, ha a fenti cselekmények bármelyikét több egyeddel valósították meg, amely egyedek együttes pénzben kifejezett értéke („eszmei értéke”) eléri a fokozottan védett fajok egyedei pénzben kifejezett értékének minimumát.

1. táblázat

A természetkárosítás bűncselekmény törvényi tényállása²⁷

		Alaptényállás	Minősített eset*	
Tényállás	Egyed alapú természetkárosítás	Elkövetési tárgy	– fokozottan védett élő szervezet egyede	→ ha az elpusztított fokozottan védett, illetve védett élő szervezet egyedeinek $\Sigma PKÉ \geq PKÉf_{v_{max} \times 2}$
			– védett élő szervezet egyedei (feltéve, hogy $\Sigma PKÉv \geq PKÉf_{v_{min}}$)	
		– az EK Tanácsának a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló rendelete A és B melléklete hatálya alá tartozó élő szervezet egyede	→ a Magyarországon <i>védetté, illetve fokozottan védetté nem nyilvánított</i> élő szervezet adott állományának fennmaradását veszélyeztető pusztulását okozza	
	Elkövetési magatartás	jogellenes – megszerzés – tartás – forgalomba hozatal – országba behozatal, onnan kivétel, az ország területén átvitel – kereskedés – károsítás – elpusztítás		
Terület alapú természetkárosítás	Elkövetési tárgy	– különleges madárvédelmi terület, – különleges természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület, – kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület,		
		– védett természeti terület, – barlang, – védett élő szervezetek életközössége, vagy azok élőhelye		
	Elkövetési magatartás	jogellenes jelentős mértékű megváltoztatás	jelentős károsodás vagy megsemmisülés okozása	
Szankció		három évig terjedő szabadságvesztés	öt évig terjedő szabadságvesztés	

- Σ: együttes összeg
 PKÉ: pénzben kifejezett érték
 PKÉv: védett élő szervezetek pénzben kifejezett értéke
 PKÉf_{min}: fokozottan védett élő szervezetek pénzben kifejezett legalacsonyabb értéke
 PKÉf_{max}x2: fokozottan védett élő szervezetek pénzben kifejezett legmagasabb értékének kétszerese
 *: bármely minősített eset gondatlan elkövetését vétségként két évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel rendeli büntetni a Btk.²⁸

A természetkárosítás bűncselekmény tényállásának részletezését az elkövetési tárgyak kettőssége alapján végzem el.

A védett és a fokozottan védett fajok listáját és pénzben kifejezett értékeit a *védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről* szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet határozza meg. Jól látható tehát a természetkárosítás bűncselekmény tényállásának keretdiszpozíció jellege, mivel a jogszabályt a fent nevezett KöM rendelet tölti meg tartalommal. A 13/2001 (V. 9.) KöM rendelet 1. melléklete a védett növényfajok, 2. melléklete a védett állatfajok, a 3. melléklete a fokozottan védett növényfajok, a 4. számú melléklete fokozottan védett állatfajok, 9. melléklete pedig a védett gombák és zuzmók listáját és az egyes fajok pénzben kifejezett értékét tartalmazza. E mellékletek alapján a védett és fokozottan védett fajok egyedeinek minimális és maximális pénzben kifejezett értéke a 2. táblázatban látható:

2. táblázat

Védett és fokozottan védett fajok egyedeinek pénzben kifejezett értéke²⁹

		Pénzben kifejezett érték, Ft	
		minimuma	maximuma
Állatfajok	Védett	2.000	10.000
	Fokozottan védett	100.000	1.000.000
Növényfajok	Védett	2.000	50.000
	Fokozottan védett	100.000	250.000
Gombák	Védett	2.000	10.000
Zuzmók	Védett	5.000	10.000

Ennek ismeretében tehát természetkárosítás bűncselekmény alaptényállása védett állat- és növényfaj, egyedeivel abban az esetben valósul meg, ha az egyedek együttes pénzben kifejezett értéke eléri a 100.000 Ft-ot. Ez védett állatfajok esetén megvalósítható akár két db, egyenként 50.000 Ft értékű (pl.: Keresztes vipera /*Vipera berus*/) egyeddel, de akár 50 db, egyenként 2.000 Ft értékű (pl.: Zöld varangy /*Bufo viridis*/) egyeddel is. Védett növényfajok esetén a természetkárosítás alaptényállása megvalósítható akár 10 db, egyenként 10.000 Ft értékű (pl.: Henye boroszlán /*Daphne cneorum*/) egyeddel, valamint az állatfajokhoz hasonlóan akár 50 db, egyenként 2.000 Ft értékű (pl.: Nyári tözike /*Leucojum aestivum*/) egyeddel is.

Védett fajok egyedei esetében, amennyiben azok pénzben kifejezett értéke nem éri el a bűncselekményi értékhatárt, azaz a 100.000 Ft-ot, úgy nem természetkárosítás bűncselekménye, hanem természetvédelmi szabálysértés³⁰ valósul meg.

Az alaptényállás akkor is megvalósul, ha a jogellenes megszerzés, tartás, forgalomba hozatal, behozatal, kivitel, ország területén való átvitel, kereskedés, károsítás, illetve elpusztítás a *vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről* szóló 338/97/EK Rendelet A és B mellékletébe tartozó egyedén valósul meg (ebben az esetben is elegendő egyetlen egyedén elkövetni a cselekményt).

Itt is látható a természetkárosítás tényállás keretdiszpozíció jellege, mivel az értelmezéshez nélkülözhetetlen a 338/97/EK Rendelet ismerete. A 338/97/EK Rendelet „A” melléklete tartalmazza:

- a Washingtoni Egyezmény³¹ I. függelékében³² felsorolt fajokat, amelyekre a tagállamok nem jelentettek be fenntartást;³³

- azon fajokat,
 - amelyeket a közösségi vagy nemzetközi kereskedelem érint vagy érinthet, és amelyek kipusztulással fenyegetettek, vagy előfordulásuk olyan ritka, hogy bármilyen fokú kereskedelmük a fajok fennmaradását veszélyezteti;
 - amelyek olyan nemzetségbe vagy fajba tartoznak, amelyek fajainak vagy alfajainak többségét az „A” mellékletben felsorolták, és amelyek szerepeltetése a mellékletben az ilyen csoportok hatékony védelme szempontjából lényeges.

A 338/97/EK Rendelet, B” melléklete tartalmazza:

- a Washingtoni Egyezmény II. függelékében³⁴ felsorolt fajok közül azokat, amelyek az „A” mellékletben nem szerepelnek, és amelyekre a tagállamok nem jelentettek be fenntartást;
- az egyezmény I. függelékében felsorolt fajokat, amelyekre fenntartást jelentettek be;
- minden más olyan fajt, amelyet az egyezmény I. vagy II. függelékében nem soroltak fel; és
 - amely a nemzetközi kereskedelemnek olyan mértékben tárgya, amely nem lehet megfelelő;
 - vagy amelynek felvétele az „A” vagy a „B” mellékletekben szereplő egyéb fajokhoz viszonyított hasonlósága miatt lényeges az ilyen fajok egyedeinek esetében a kereskedelem hatékony ellenőrzésének biztosítása szempontjából;
- azon fajokat, amelyekkel kapcsolatban megállapították, hogy élő példányainak a Közösség természetes környezetébe történő bevitele ökológiai fenyegetést jelentene a Közösség őshonos vadon élő állat- és növényfajaira.

Minősített tényállás

Az alaptényálláshoz hasonlóan a minősített tényállás is az egyed jogellenes megszerzése, tartása, forgalomba hozatala, behozatala, kivitele, kereskedése, károsítása, illetve elpusztítása esetén valósul meg.

Ahhoz azonban, hogy a természetkárosítás súlyosabban minősüljön, szükséges, hogy a fenti cselekmények szándékos elkövetése a védett, illetve fokozottan védett fajok egyedeinek olyan mértékű pusztulását okozza, hogy az elpusztított védett és fokozottan védett fajok egyedei pénzben kifejezett értékének együttes összege elérje a fokozottan védett fajokra megállapított maximum érték kétszeresét, ami 2.000.000 Ft. Minősített eset tehát, és ezért súlyosabb a szankciója, ha valaki cselekményével például két, egyenként 1.000.000 Ft-értékű fokozottan védett állatfaj (pl.: Rétság /*Haliaeetus albicilla*/), vagy nyolc, egyenként 250.000 Ft-értékű fokozottan védett növényfaj (pl.: Mocsári kardvirág /*Gladiolus palustris*/) egyedének pusztulását okozza. Akkor is minősített eset valósul meg, ha a cselekménnyel elpusztított 2.000 Ft értékű védett állatfajba (pl.: Zöld varangy /*Bufo viridis*/), illetve védett növényfajba (pl.: Nyári tözike /*Leucophaea aestivum*/) tartozó egyedek száma eléri az 1000 db-ot.

A tényállás akkor is minősített, ha a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK Rendelet A és B mellékletébe tartozó egyedek szándékos, jogellenes megszerzése, tartása, forgalomba hozatala, behozatala, kivitele, kereskedése, károsítása, illetve elpusztítása következtében az adott faj hazai állománya veszélybe kerül. Meg kell jegyezni, hogy ez csak arra az esetre vonatkozik, ha a faj Magyarországon egyébként nem védett vagy fokozottan védett. Ha ugyanis a faj hazai védelem alatt áll, akkor nem e fordulat, hanem a védett, illetve fokozottan védett fajokra vonatkozó fordulat szerint minősül a cselekmény bűncselekménnyé.

Terület alapú természetkárosítás

A természetkárosítás bűncselekmény elkövetési tárgyának másik csoportját egyes védelem alatt álló területek alkotják:

- különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület
- védett természeti terület
- barlang
- élő szervezetek életközössége és élőhelye

Ezen elkövetési tárgyak értelmezéséhez is más jogszabályok szükségesek. A fenti fogalmak jelentése a következő:

Különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület, vagy annak jelölt terület: e területeket összefoglalóan *Natura 2000* területeknek nevezzük. Az Európai Unió által létrehozott *Natura 2000* egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmének keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához. A *Natura 2000* hálózat az Európai Unió két természetvédelmi irányelve (79/409 EKG madárvédelmi irányelv és 43/92/EGK élőhelyvédelmi irányelv) alapján kijelölendő területeket (a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természetmegőrzési területeket) foglalja magába. A *Natura 2000* területekre vonatkozó részletes hazai szabályozást az *európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről* szóló 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet tartalmazza.

Védett természeti terület: a Tvt. vagy más jogszabály által védetté vagy fokozottan védetté nyilvánított (kiemelt természetvédelmi oltalomban részesülő) földterület.³⁵ A Tvt. 28. § (1)-(8) értelmében a védett természeti terület a védelem kiterjedtségének, céljának, hazai és nemzetközi jelentőségének megfelelően lehet:

- *nemzeti park:* az ország jellegzetes, természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott, olyan nagyobb kiterjedésű területe, melynek elsődleges rendeltetése a különleges jelentőségű, természetes növény- és állattani, földtani, víztani, tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme, a biológiai sokféleség és természeti rendszerek zavartalan működésének fenntartása, az oktatás, a tudományos kutatás és a felüdülés elősegítése. Létesítésére kizárólag a miniszter jogosult.
- *tájvédelmi körzet:* az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb, általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és természet kölcsönhatása esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető jelleget alakított ki, és elsődleges rendeltetése a tájképi és a természeti értékek megőrzése. Létesítésére kizárólag a miniszter jogosult.
- *természetvédelmi terület:* az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe, amelynek elsődleges rendeltetése egy vagy több természeti érték, illetve ezek összefüggő rendszerének a védelme. A láp és a szikes tó természetvédelmi területnek minősül.
- *természeti emlék:* valamely különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület. A forrás, a víznyelő, a kunhalom, valamint a földvár természeti emlékek minősül.
- *barlang:* a földkérget alkotó kőzetben kialakult olyan természetes üreg, melynek hossz tengelye meghaladja a két métert és – jelenlegi vagy természetes kitöltésének

eltávolítása utáni – mérete egy ember számára lehetővé teszi a behatolást.³⁶ Azokat a teljesen vagy túlnyomóan mesterséges üregeket, amelyeknek a felületén utólag létrejött szakmai, tudományos szempontból jelentős képződmények alakultak ki, vagy természetvédelmi szempontból kiemelkedő jelentőségűek, a miniszter védetté nyilváníthatja.³⁷ A védetté nyilvánított mesterséges üregek jogilag barlangnak tekinthetők. A hazai fokozottan védett barlangokat a már említett, *a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet* 6. melléklete tartalmazza.

Élő szervezetek életközössége és élőhelye: A Tvt. Alapfogalmai között meghatározza mind az élő szervezetek, mind az életközösség, mind pedig az élőhely fogalmát:

- *élő szervezet (élőlény):* mikroorganizmusok, gombák, növények és állatok fajai, alfajai, változatai.³⁸
- *életközösség (társulás):* az élővilág egy meghatározott élőhelyen található olyan szerveződése, amelyben a különböző élő szervezetek állományai meghatározott kapcsolatrendszerben élnek együtt.³⁹
- *élőhely:* az a meghatározható térbeli egység, ahol adott élő szervezet és állománya (populáció), vagy élőlények életközössége a természeti rendszerben előfordul és a kialakulásához, fennmaradásához, szaporodásához, tenyésztéséhez szükséges környezeti feltételek adottak.⁴⁰

A terület alapú természetkárosítás alaptényállásának elkövetési magatartása a terület jelentős mértékű megváltoztatása, míg a minősített tényállás elkövetési magatartása a terület jelentős károsítása vagy megsemmisítése. Ezen tényállások szintén eredménytényállások, hiszen a megváltoztatás, a károsítás, illetve a megsemmisítés eredményt feltételez.⁴¹

Jelentős mértékű megváltoztatást eredményez az egyre nagyobb számban elkövetett falopás, ami a természetkárosítás és a lopás halmazataként értékelendő.⁴² Természeti környezet engedély nélküli megváltoztatása például a láprétek engedély nélküli lecsapolása, a szikes tavak illegális elárasztása, vagy például a kunhalmok megbontása.⁴³ Megsemmisülést előidéző természetkárosítás például egy tájvédelmi körzetben található erdőtársulás megsemmisítése.⁴⁴

Irodalom

1. 28/1994. (V. 20.) AB határozat, AB közlöny: III. évf. 5. szám
2. Bonomi N. K.: *Ügyészi tevékenység a környezetvédelemben*, Budapest, 2003, KJK_KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 280 pp.
3. Chronowski N. et al.: *Magyar alkotmányjog III. Alapvető jogok*. Budapest–Pécs, 2008, Dialóg Campus Kiadó. 623 pp.
4. Csepregi I.: *Természetvédelmi jog*, 2008, HEFOP 3.3.1-P.-2004-09-0071/1.0
5. Elek B.: *Orvvadászok nyomában*, 2009, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 167 pp.
6. Erdősy E. – Földvári J. – Tóth M.: *Magyar Büntetőjog különös rész*, 2007, Osiris Kiadó, 548 pp.
7. www.cites.hu

Jogszabály-jegyzék

1. 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmánya.
2. 1958. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól.
3. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről.
4. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről.
5. 1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről.
6. 2003. évi XXXII. törvény a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről (és módosítása: 2006. évi XVI. törvény).
7. 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről.
8. 338/97/EK Rendelet a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről.

Jegyzetek

1. Csepregi I.: Természetvédelmi jog, 2008, 81.p.; HEFOP 3.3.1-P.-2004-09-0071/1.0.
2. 1949. évi XX. törvény, a Magyar Köztársaság Alkotmánya.
3. Chronowski N. et al.: *Magyar alkotmányjog III. Alapvető jogok*. Budapest–Pécs, 2008, Dialóg Campus Kiadó, 553-567.
4. Csepregi: i. h.
5. 1949. évi XX. törvény, a Magyar Köztársaság Alkotmánya.
6. 28/1994. (V. 20.) AB határozat, AB közlöny: III. évf. 5. szám
7. Uo.
8. Uo.
9. Chronowski et al.: i. m., 553-567.
10. A Kt. Alkotmányos gyökereit egyértelműen rögzíti annak preambuluma is: „Az Országgyűlés tekintettel arra, hogy a természeti örökség és a környezeti értékek a nemzeti vagyon részei, amelyeknek megőrzése és védelme, minőségének javítása alapfeltétel az élővilág, az ember egészsége, életminősége szempontjából; e nélkül nem tartható fenn az emberi tevékenység és a természet közötti harmónia, elmulasztása veszélyezteti a jelen generációk egészségét, a jövő generációk létét és számos faj fennmaradását, ezért az Alkotmányban foglaltakkal összhangban a következő törvényt alkotja:” 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól
11. Csepregi: i. m., 82.
12. 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól **3. § (1)-(2)** alapján
13. Csepregi: i. h.
14. Csepregi: i. h.
15. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről
16. Csepregi: i. h.
17. Csepregi: i. h.

18. A 281. § (4) bekezdésében a „ , közérdekű munkával, vagy pénzbüntetéssel” szövegrészt a 2009. évi LXXX. törvény 56. § (7) bekezdésének c) pontja hatályon kívül helyezi 2010. május 1. napjával.
19. Elek B.: *Orvvadászok nyomában*, 2009, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, 99.
20. Erdősy E. – Földvári J. – Tóth M.: *Magyar Büntetőjog különös rész*, Budapest, 2007, Osiris Kiadó, 378.
21. I. m. 381.
22. Elek: i. m., 101.
23. Erdősy–Földvári–Tóth, i. m., 381.
24. 1996. évi LIII. törvény a természet védelméről
25. Erdősy–Földvári–Tóth: i. h.
26. Uo.
27. Btk. 281. §-a alapján.
28. Ld. 2. hivatkozás.
29. 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet alapján.
30. Sztv. (1999. évi LXIX. törvény a szabálysértésekről) **147. § (1) Aki**
 - a) a természetvédelmi államigazgatási szerv engedélyéhez vagy szakhatósági hozzájárulásához kötött tevékenységet engedély vagy szakhatósági hozzájárulás nélkül, vagy az engedélytől, szakhatósági hozzájárulástól eltérő módon végez vagy végeztet, bejelentési kötelezettségének nem tesz eleget,
 - b) természeti területen – beleértve a védett természeti területet is – a természetvédelmi célokkal össze nem egyeztethető tevékenységet folytat, szemetel, a területet más módon szennyezi, tiltott helyen tartózkodik, engedély nélkül tüzet rak,
 - c) védett élő szervezet egyedét, származékát vagy barlangi képződményt jogellenesen megrongál, elvisz vagy elpusztít, illetve védett vagy fokozottan védett állatfaj egyedét élettevékenységében jelentős mértékben zavar,
 - d) a természet védelmére vonatkozó rendelkezéseket egyébként megsérti, százötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.
31. A kereskedelem veszélyének és a vadon élő állományokat pusztító voltának felismerése révén, a nemzetközi problémákra közös megoldást keresve született meg a Washingtoni Egyezmény (röviden CITES – 'Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora') 1973-ban. Magyarország 1985 óta részes fele az egyezménynek. Az egyezmény hatálya alá közel 35.000 állat- és növényfaj tartozik, melyeket veszélyeztettségük alapján 3 függelékbe sorolják (www.cites.hu).
32. Azok a fajok szerepelnek, amelyek a nemzetközi kereskedelem káros hatásai miatt már a kipusztulás szélére kerültek. Ezek a legszigorúbban védettek, ezért az egyezmény kategorikusan tilt minden velük kapcsolatos kereskedelmi tevékenységet, így csak természetvédelmi célból engedélyezhető befogásuk, vadászatuk, az élő állatok, részeik, származékaik és a belőlük készített termékek, preparátumok exportja, importja és re-exportja is. Az igazoltan tenyésztéssel származó F2 egyedekkel úgy kell eljárni, mintha azok a II. függelékben tartoznának (F2 egyed: ellenőrzött környezetben szaporított olyan szülőktől származó utódok, amelyek szülei szintén ellenőrzött környezetben jöttek létre) (a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről szóló 2003. évi XXXII. törvény – és módosítása: 2006. évi XVI. törvény alapján).
33. Az Egyezmény rendelkezéseivel szemben általános fenntartás nem tehető, azonban különös fenntartást bármely Állam előterjeszhet az I., II. vagy III. Függelékben

- szereplő bármelyik faj, vagy a III. Függelékben szereplő fajra vonatkozóan közelebből megjelölt bármely rész vagy származék tekintetében. Mindaddig, amíg a Résztes Fél az előterjesztett fenntartását nem vonja vissza, e Résztes Felet úgy kell tekinteni, mint amely nem részese az Egyezménynek az ilyen fenntartásban pontosan megjelölt faj vagy részek vagy származékok kereskedelme vonatkozásában (a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről szóló 338/97/EK Rendelet alapján).
34. Ezen a listán felsorolt fajok szintén veszélyeztetettek állományuk azonban ma még nincs kritikus helyzetben. Az egyezmény szigorúan szabályozza a velük folytatott kereskedelmet. Ezek a fajok egy tudományos állományfelmérés alapján meghatározott éves mennyiség (export kvóta) erejéig, engedélyekkel, kereskedelmi forgalomba kerülhetnek (a Washingtonban, 1973. március 3. napján elfogadott, a veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló egyezmény kihirdetéséről szóló 2003. évi XXXII. törvény – és módosítása: 2006. évi XVI. törvény alapján).
35. Ld. Tvt. **4. § g**).
36. Ld. Tvt. **23. § (3) a**).
37. Ld. Tvt. **48. § (2)**.
38. Ld. Tvt. **4. § f**).
39. Ld. Tvt. **4. § l**).
40. Ld. Tvt. **4. § i**).
41. Erdősy–Földvári–Tóth: i. h.
42. Bonomi N. K.: *Ügyészi tevékenység a környezetvédelemben*, Budapest, 2003, KJK_KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft., 112.
43. Bonomi: i. m., 113.
44. Bonomi: i. m., 112.